

etc.; «excalceare», OPou, p. 307], del ll. DISCALCEARE id.; també antic en el sentit translàtic de 'llevar allò que cobreix la part baixa de qc.' [«axorbir o *descalçar* les rael's cavant», OPou, *TbPu.*, p. 84]; d'on la nova formació *recalçar* [no encara Lab., 1840; sí Bulbena, 5 *Vogel*]; *recalçada*, *recalc*, *recalços*; *descalçador*, *descalçament*. *Descalç* [Llull, etc.],⁴ potser ja format pel ll. vg. (cf. it. ant. *scalzo*, oc. ant. *descaus*, cast.-port. *descalço*); *descalcer*.

¹ O bé amb sentits no relacionats amb *calça*. L'acc. ¹⁰ 'senyal distingidor' (Lab., 1839; *AlcM*, § 3 i loc.) deu venir del verb *calçar* ('recolzar' > 'senyalar' potser). Classe de bolets que es fa en els camps (Cardós i V. Ferrera, 1932-34). Alguna d'aquestes accs. podrien sortir de **causseta*, derivat de *capçar* ¹⁵ o de *capsa*. — ² «Amb cebetes tendres, que vénen de desembre a abril, embolicades en paper d'estrassa, es fa a Valls la *calçotada*. Els comensals es proveeixen d'uns grans pitets, extrauen la tavella de la ceba, la suquen en el suc de *calçots*, fet a base d'ametlles, all, nou, espècies, un poc de bitxo, oli i vinagre, i ficant-la en una llesca de pa ---», explicava Joan Cabané, home de saber i experiència en el ram, «Diari de Barcelona», 11-III-57. — ³ «Nodriça que criarà en casa del senyor, 30 seldos et el comer et el *calçero*», furs de 1350, RFE xxii, 24, 120. — ⁴ «Ella va baixar a obrir, *descalseta* y de seguida», Milà, *Romlo.*, 372.15; «lo fraret Agustino, *descalçs*», B. de Maldà, *Coll. B. V.*, 216, cf. 200.

CALCANT, nom erudit i rar del sulfat de coure [S. xiv, Alcoati], pres del gr. *χάλκανθος*, pròpiament 'flor (άνθος) del coure', cpt. de *χαλκός* 'coure'; *calcosa* s'usa com a forma prefixada d'aquest darrer mot per formar cpts. savis catalans: *calcopirita* [1868, *SLit-Costa*]; *calcografia* [Lab. 1839], *calcògraf* [id.], *calcogràfic*; *calcofillita* (de *φύλλον* 'fulla'); *calcotipia*.

CALCAR, pròpiament 'petjar, comprimir amb el peu', d'on després 'copiar resseguint allò que es trans-⁴⁰ parenta per compressió': del ll. CALCARE 'trepitjar' (derivat de CALX 'peu, taló', veg. CALÇ II). □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja en Llull el trobem aplicat al que fa el calafat amb l'estopa, i el participi *calcat* per a 'pitjat, compacte': «en lo ferre ha més de matèria que en l'aur --- matèria de terra; mas, segons sguardament --- universal, més de matèria ha en l'aur que en lo ferre, per ço com l'aur és pus spes e pus *calcat* que'l ferre» (Merav., NCL II, 78). En l'acc. moderna [Lab. 1839,⁵⁰ no Belv.] sembla que es prengué de l'italià, on el verb viu no sols en aquesta sinó encara en la seva acc. pròpia, i des del qual va passar també al francès [1642], i d'aquest al castellà [princ. S. XIX].

DERIV.: *Calcador* 'persona que trepitja raïms' [segle XIII, *VidesR*, gloss.]; *calcadis*. *Calc* [1839, Lab.]. *Calca* [1312?, 1670]: «nuyl senyor --- gos mesurar los pu<n>yerons de les olives sinó corrents menys de *calquan*», doc. de Valls, a. 1312 (en còpia del S. xvi, *BABL* XII, 203), ço que no acabo d'entendre però ⁶⁰

sembla tractar-se d'una rasora en forma de llistó com les *calques* de teixir: «*calcas* o marxes: postetes que mou lo texidor ab los peus: insilia, -orum» (DTo., 1670), també Belv. i Lab. 1839; cf. cast. *cárcola*, it. *cárcola*, DCEC I, 678b; *calquejar*. *Recalçar* [1575, OPou «embutir, curumullar o *recalçar*: confercio; *mesura pitjada* o *recalcada*: confercio», *TbPu.*, 326]; *recalc*, *recalca*, *recalcada*, -ador, -ament. *Conculcar* 'trepitjar violentament, violar' [princ. S. xv, BOliver], pres del ll. *conculcare* id. derivat amb degradació vocàlica de la *a* breu en passar a interna; *conculcació*, -ador. *Inculcar* 'comunicar feixugament, repetidament, una idea' [Lab., 1840; NOLLer], ll. *inculcare* id.; *inculcació* [id.], -cable.

CPR.: *Calcomania* [Lab. 1888, no 1864] es digué primer, burlescament, aplicat a l'entreteniment de *calcar-ne*, tractant-lo de mania' (com a deformació volguda de *calcografia*, supra), després aplicat a la imatge així obtinguda.

Calçar, V. *calça* *Calcari*, V. *calç* *Calçasses*, *calçat*, V. *calça* *Calcatrinx*, -trix, V. *cocodrill*

Calcedònia [mj. S. xv, *Tirant*, etc.], pres del gr. ²⁰ *χαλκηδονία*, nom d'una regió de l'Àsia Menor.

Calcer, V. *calça* (i cf. *calç*)

CALCÉS, d'un ll. vg. *CALCESE, alteració del ll. ³⁰ CARCHESIUM, i aquest, del gr. *καρχήσιον* id., pròpiament 'vas de forma allargada amb un coll estret al mig'. □ 1.ª doc.: 1467; mal escrit *calsech* en doc. de 1331.

Veg. l'estudi que en vaig fer el 1936, en *EntreDL* III, 186-8 (cf. DCEC I, 592). El plural *calcessos* el llegim en un inventari de les Drassanes, de 1489: «60 poliges sens metalls, axí de arborar com de costers e de *calcessos*», també *calcés* sing., més enllà (Moliné, ed. del *Consolat*, pp. 369, 370); a Sant Pol deien *al kalsés*, plural *uns kalsés* de recanvi. St. Isidor: «*carchesia* sunt in cacumine arboris trochleae, quasi F litera, per qua funes trahuntur; Cinna: "Lucida confulgent alti *carchesia mali*"» (*Etym.* XIX, II, 9).

Calceta, *calceter*, *calceteria*, *calceti*, V. *calça* *Calcic*, *càlcic*, *calcifug*, V. *calç* I

CALCIDA, 'mala herba dels blats, *Cirsium arvense*', denominació comuna amb la llengua d'oc, d'origen incert: com que alguns diuen *calciga*, i en grec era *κίρσιον* el nom d'una mena de card semblant o igual, potser d'aquest en van dir *κίρσιον σίτων* 'card dels blats'; la influència del ll. *carduus* faria que això fos adaptat com CARS-SITA, després canviat en *calcida* (-iga) per contaminació del verb *calcigar* 'trepitjar'. □ 1.ª doc.: 1798, Cavanilles; l'oc. *caussida* ja apareix en els Ss. XIII i XIV.

El valencià Cavanilles tradueix *cardo de los campos*, fr. *chardon des champs*, ll. *carduus arvensis*, posant-lo en la classe XIX (*syngenesia*) «flores compuestas con